

Öykü İçin Ne Diyorlar?

Öykü Dün

Ceyhun Atuf Kansu

Fotoğraf: Muzaffer İlhan Erdost

Öykü bence insandaki ozanı anlatmaktır. Birdenbire, “İnsandaki ozanı şiir anlatmaz mı?” diye soracaksınız. Burada anlatmak eylemi düşüncemi açıklayacak sanırım. Şiir anlatmaz. İnsandaki ozanı anlatmaz, ozandaki insanı kurar şiir. Her insanda bir ozan vardır-şiir yazmayan, ama bireyin ve yaşantının şiirini taşıyan-, bu ozanı öykü çıkarabilir ortaya, kendimiz ya da başkası, bizdeki ya da başkasındaki ozanı anlatırız. Sözcüklere özel bir akış veririz, tümceleri yalın ya da bezekli kullanırız. Amacımız güzel anlatmaktır, anlattığımızla bir başkasını etkilemektir, o zaman, öykü için daha başka bir tanım verebilirim: Öykü, insandaki ozanı başkalarını etkileyecek biçimde anlatmaktır. Anlatmak bir yerde sözlü bir çabayı yansıtır, sorulan ise yazılı öykü burada. Öyle ise öykü, insandaki ozanı başkalarını etkileyecek biçimde anlatmak için yazıyı kullanmaktır. Öykü anlayışım buradan çıkar belki. Öykünün bir şiiri olmalı her şeyden önce, bunu demek istemiyor muyum? Bu, havanın, olayın, kişilerin, çelişkilerin, konuşmaların şiiridir, insanın içinden taşan şiirdir.

Bir örnek vermek, belki, bu anlayışımı daha iyi anlatabilir. Türk yazınında en çok sevdiğim öykülerden biri Sait Faik'in “Papaz Efendi” öyküsüdür. Bir kez, öyküye şiirli bir anlatıyla girer. Gerçeğin içindeki şiir gizini yazının kalıbına döker. İnsandaki, gerçekteki şiir özünü damıtır. Gerçekle şiiri ayırmadım hiçbir zaman. Şiiri, insan varlığının bir öz değeri saydığımdan, insanla ilgili her gerçekte gizli bir şiir vardır derim, yalınlaştırır öykü bu şiiri, ustalığı buradadır. Papaz efendi bu şiiri taşır. Toprağı alır eline der ki: “-Severim toprağı. Bu sessiz, mütevacı, sakın, deli şeyi, dedi. Hayat bundadır işte. Biz canlı mıyız bunun yanında? Onun için bundan yanıldık, derler.” Bu tümce elbette bir şiir tümcesi, bir dize değildir ama, Papaz efendinin içindeki şiiri verir, yaşantıdaki ozanı anlatır. Toprak, burada papazın gerçeğini deyimler. Bir nesne, bir eytişimdir toprak. Onu anlatırken Papaz efendi, bu gerçeğı, kendi gizini ortaya koyar, ozanlığını katar: Toprak gerçeğin şiiriyle dirilir. Anlatımın gün ışığında ışıldar her şey. Burada Papaz efendinin ozanlığıdır ışıldatan her şeyi, eytişimden yalın güzelliğı çıkaran: Çayır-lar, yoncalar, gelincikler, papatyalar. Taptaze bir mayıs ikindisidir. Papaz efendi, diliyle, anlatısıyla, yaşamanın şarabını doldurur yüreğimize. “Üç gün sonra Papaz efendi öldü” diye biter Sait Faik'in öyküsü. Anlatımında yaşantı da yalındır, ölüm de. Birden insandaki ozan yol üstü kırmızı toprak atar ölümün üzerine: Eytışimin tohumu öyküye, öykü yaşamaya dönüşecek, insandaki ozan yeşerecektir yeniden.

(Türk Öykücülüğü Özel Sayısı, *Türk Dili* Dergisi, Sayı: 286, Temmuz 1975)

Öykü İçin Ne Diyorlar?

Öykü Bugün

H a k a n E r g ü l

Öyküyü aramaya çıkıyorsak, sizi bilmem, ama ben elimdeki feneri söndürüp ay ışığında yola çıkmaktan yanayım. Benzer bir varlık bilgisini araştırıyor olabiliriz; yine de dirsek temasında ilerlemeyelim derim. İlle de kendisini bulmak için yollara düşmezsek -belki de düşmedikçe!- kendisiyle karşılaşabileceğimize inandığımdan, bir öykü pusulasına da gerek yok bana kalırsa. Kalın merceklerim öyküyü olduğundan daha net gösterip silüetini bozduğu için, gözlüklerimi bırakıp öyle çıkıyorum yola. Bunu söylemekle, öykünün biçimden yoksun, sezgiden başkasına yüz vermeyen, kaygan bir tür olduğunu mu savlıyorum? Hayır elbette. Ama bunu ya da tersini söylemenin işe yarayacağına da pek güvenmiyorum. Verili tanımlarını bu kadar hızlı reddeden, kurucu öğelerini sürekli yenileyen, melezler melezi bir anlatının, biz ona “öyküdür!” demedikçe, kendini böyle tanımlayacağını da sanmıyorum. “Öykü”nün her türlü sınıflandırma çabasına dünyanın pek çok dilinde bu kadar içten “nanik” yapabildiğini gördükçe, tanımlar sözlüğümü yanıma almaktan vazgeçiyorum. Onun izini sürbilmek için en çok güncel yol bilgisine güveniyorum elbette, benden önce geçilen yolları bir bir işaretlemeye çabalıyorum. Ama dedemin, yakıcı bir inandırıcılıkla “annene söylemezsen, şu kavaklardan kocaman bir uçak yaparım sana! İlk poyrazda Kızılırmak üstünden Yemen'e...” deyişinde ve benim çocuk gözlerimdeki naif hayranlıkta da öyküye değgin bir şeyler olduğunu seziyorum. Dilde yaşanan, kısa süreli bir delilik anı gibi.

Öykünün uzunca bir süredir kente kaçtığına inanıyorum ben. Her gittiği yerde iz bıraktığını düşündüğümünden, gözlerimi sınımsıkı yumup ha bire kente bakıyorum. Bir de... Öykü diye peşine düştüğüm anlatı, belki de üst üste binen yaşamlar arasında bir kısa devredir diye, bulduğumu sandığım şeye doğrudan değil, (kontrol) kalemimle dokunuyorum.

